

INFORMUOJAME

EURETHNO IV SEMINARO DARBAI: „MITINIAI EUROPOS LAIKAI“

Parengė AELITA KENSMINIENĖ

Les temps de l'Europe. Tome II: Temps mythiques européens. – Strasbourg, 1994. 248 p.

Darbo kalbos: prancūzų (pagrindinė) ir anglų. Tekstus parinko Žoselina Boné (J. Bonnet) ir Efi Karpodini-Dimitriadis (E. Karpodini-Dimitriadis).

Ši knyga skirta P.A.C.T. – EURETHNO (Europos tinklas moksliniam ir techniniam bendradarbiavimui Europos etnologijos ir istoriografijos srityse) organizuotam IV seminarui, kurio lyginamųjų studijų dienos vyko 1992 m. rugsėjo mėn. Delfuose, Europos kultūros centre.

EURETHNO įkurtas 1988 m. Strasbūre, jis telkia etnologus, o nuo 1991 m. – ir istorikus iš visų Europos šalių, tarpininkaujant atsakingiesiems Europos studijų centrų universitetų darbuotojams. Pagrindinė EURETHNO paskirtis yra organizuoti lyginamųjų studijų dienas intensyvių teminių seminarų (ateljė) forma.

Europos Tarybos I seminare 1989 m. buvo tiriama „Europietiškoji žodinė atmintis“, jos Darbai išleisti 1990 m. II seminaras 1990 m. sukvietė tyrinėtojus, besidominčius tema „Kultūrinių sričių arba regionų Europa“. EURETHNO III seminaras pradėjo lyginamuosius Europos laiko tyrinėjimus. Išleisti jos darbai pavadinti „Europos laikai“ (Les Temps de l'Europe). Pirmais šios serijos tomas – „Tradiciniai laikai, istoriniai laikai“ (Temps traditionels, Temps historiques). Serija tęsiama šio tomo, pavadinto „Mitiniai Europos laikai“. Žoselina Boné sako, kad laiko temą pratęs IV Darbai, skiriami laiko žymėjimui: „Europietiškas praėjusio laiko prasimanymas“. Kaip jų tęsinys numatomi apeių laiko tyrinėjimai.

IV seminaro tema buvo „Mitiniai Europos laikai“. Perskaityta 30 pranešimų (jie sudaro knygą) ir parodyti du moksliniai filmai. Autoriai domėjosi, ką reiškia *mitinis laikas* ir kaip kito jo suvokimas nuo pirmykščio žmogaus iki nūdienos. Seminaro dėmesio objektas – įvairūs mito aspektai, jų raiška skirtingoje žmogaus veikloje, istorinėje ir kultūrinėje Europos erdvėje. Kadangi tema labai plati, nuspręsta ją padalyti į tris dideles dalis: archeologi-

jos ir istorijos pranešimus, etnologijos ir folkloro pranešimus bei pranešimus tema „Europietiškas mitas kaip Europos evoliucijos elementas“. Temos plėtotos trimis kryptimis: Antika, Viduramžiai, Naujieji laikai. Ypač daug dėmesio skirta europietiškojo mito ir mitinio laiko kilmei, europietiškojo mito ir mitinio laiko diachronijai, europietiškojo mito ir mitinio laiko atvaizdams bei pateikimams, Europos sienoms mitinio laiko požiūriu, mitiniam laikui ir istoriko laikui, mitiniam laikui kaip evoliucijos varikliui.

Knygos pranešimai perskirti į dvi stambias dalis, kurių kiekviena turi po du pogrupius: I dalis – mitiniai laikai: 1) mitologiniai laikai; 2) mitiniai pramanyti laikai. II dalis – gyvuojančių mitų laikas: 1) ritualai ir simboliai; 2) metų laikai ir vietovės.

Mitologiniai laikai. Šis seminaras vyko Graikijoje, Delfuose. Galbūt todėl svarbią vietą užima pranešimai, studijuojantys ir siekiantys pažinti mitologinį laiką, pasitelkiant į pagalbą archeologiją (A. Benvenutis, G. Kalopissi-Verti, L. Orphanidis, E. Vikela, visi iš Atėnų, V. Karageorghis iš Kipro. Šiuo atveju gali būti sutapatinami pasakymai „mitiniai laikai“ ir „mitologiniai laikai“, vėl grąžinantys į priešistorinį žmonių bendruomenių evoliucijos etapą. Tame laike gyvuoja mitai, dvigubai susiję su laiko verte, kaip kilmės mitai ir kaip netiesiogiai liudijantys tam tikrą laiko koncepciją. Toks yra *l'omphalos* mitas (C. Gaignebet iš Nicos-Sofijos universiteto).

Mitiniai pramanyti laikai. Mitinis laikas yra toks laikas, kuris neegzistuoja už jo paties teigimo (arba patvirtinimo) ribų. Jį teigia (arba patvirtina) tie, kas jį (mitinį laiką) išgalvojo, arba tie, kas tiki jo realumu. Mitifikavimas (*la mythification*) naudojant laiką yra vienas iš kultūrinių pratimų, itin pamėgtų žmonių bendruomenėse. Laikas tampa prasimanytu laiku tiek muziejaus konservatoriaus, kuris jį tvarko, organizuodamas parodų erdvėje (E. Antzoulitou iš Atėnų), tiek žodinės tradicijos, kuri perkuria tam tikrą personažą ar istorinį įvykį (T. Georgijeva, S. Ivanova ir G. Valtčinova iš Sofijos, D. Petrovič iš Belgrado), tiek Renesanso Europos karalių (Ch. O. Carbonellis iš Monpeljė III).

Gyvuojančių mitų laikas: ritualai ir simboliai, metų laikai ir vietovės. Šiuo atveju kalbama apie tolimos praeities mitus, perkurtus žodinės tradicijos, kurią pagrindžia ritualuose įgyvendintos legendų konstrukcijos. Sukauptas visas laiko rūšis ritualo laike, mitas projektuojamas dabartyje. Operacinis ritualo pobūdis sukelia pasikeitimą, kuris, naudodamas priverčiančią tikėti ir kartoti ritualinius gestus simbolinę jėgą, atsispindi laike grįžimu į kilmės mito laiką ir į socialinę sferą.

Ritualai ir mitai neatskiriami gyvuojančio mito laike – mito, kuris šandien pasirodo kaip tapatumo ieškojimas, profesionali vienybė, kolektyvinės baimės atsikratymas, visuomeniniai mitai.

Skirtingi mitai pergrupuojami tiksliai pagal tai, kokia yra vaizduojama simbolinė jėga ir koks jos vaidmuo – ar objektas bei simbolinis gyvūnas, provokuojantis laiką dalyvauti, ar globojantis personažas.

Identifikuojantys ir socialiniai mitai, kurių simbolinė galia išryškėja tradiciniame laike, kai vienas sezonas pereina į kitą (dažniausiai negyvasis sezonas į gyvybės atsinaujinimą), taip pat siekia globoti pavojingą laiko perėjimą – „metų vidurį“, pasak E. Lyle'o iš Edimburgo ar L. A. Roubin'o iš Paryžiaus).

Simbolinė jėga telkiasi gyvuojančiame mitiniame laike pavasarį:

– vienais atvejais, tarpininkaujant Velykų triušiu (M. Courtoisier iš Nicos) ar Velykų kiaušiniui Graikijoje (M. C. Anesti-Coufin iš Monpeljė III), Galicijoje ritmiškai padalytu į dvi dalis gyvatės pasirodymu (F. Anton – M. Mandianesas iš Barselonos).

– kitais atvejais krikščionių religinių personažų, šventųjų globėjų, tokių kaip šv. Agota, moterų-motinų globėja (I. Bianquis Gasser iš Strasbūro), šv. Vincentas, šventasis – profesionalus vynuogininkas kulte (J. Bonnet [Boné] iš Monpeljė III), Švč. Mergelės ir jos santykio su kelione į anapus kulte (E. Karpodini iš Atėnų) arba su rožančiaus, lydinčio žmogiškąjį laiką, kultu (J. L. Olive iš Monpeljė III), arba vietomis, koplyčiomis, aukščiausio laipsnio krikščioniškojo mito erdvėmis (K. Stoilovas iš Sofijos), arba Valonės žygiais (J. L. Fauconnier iš Briuselio).

Mitai auga šiuolaikinėje erdvėje, iškeliančioje nacionalinių kompozicijų problematiką (K. Verebelyi iš Budapešto, B. Kopczyńska ir M. Piotrowskis iš Lodzės, T. Boneva iš Sofijos), arba tarpininkaujant literatūrai (A. Souloyanni iš Atėnų, D. Burkhart'as iš Hamburgo).

Toliau pateikiamas vieno iš pranešimų vertimas.

Parengta pagal:

1. Avant-propos, Témoignages, contributions, projets: le IVème Atelier Eurethno // Les temps de l'Europe. T. 2. Temps mythiques européens. – Conseil de l'Europe: Strasbourg, 1994. – P. 5.
2. Presentation du IVème Atelier Eurethno // Ten pat. – P. 7.
3. Bonnet J. Presentation des Actes IV // Ten pat. – P. 9.

GYVATĖ – LAIKO VALDOVĖ GALICIJOJE

FINA MARIA ANTON HURTADO,
MANUELIS MANDIANESAS CASTRO

Senosios kaimiškosios Galicijos gyventojai metinį gyvatės ciklą dalija pusiau. Viena pusė trunka nuo spalio iki balandžio pabaigos, antra – likusią metų dalį. Metinis ciklas taip pat yra perskirtas pusiau pagal gyvatės periodus. Per pirmą metinio ciklo periodą gyvatė pasislėpusi, per antrą pasidaro matoma. Pirmą periodą valdo santykiai su kiaule, gyvuliu, kuris laikomas po židiniu. Moterys, kurios imasi ją prižiūrėti, lieka namuose, atskirtos nuo vyrų. Visi vaisiai paslėpti, jie dygsta po žeme. Svarbieji pirmo periodo laiko momentai yra kaštonų šventė lapkričio 1-ąją, Šv. Antanas žiemą ir karnavalas. Antrą periodą valdo santykiai su matomuoju pasauliu. Tai derliaus nuėmimo metas, kai vyrai ir moterys kartu būna laukuose. Daug dėmesio skirtina gyvatei; šiuo metu ji tampa ypač pavojinga. Svarbieji šios antros pusės laiko momentai yra Šv. Petras Kankinys (balandžio 29 d.), Šv. Jonas ir Šv. Mykolas (rugsėjo 29 d.).

1. GYVATĖ

Lūrezo (Loureses – *vert. past.*) žmonės daug kalba apie gyvates. Kalba jie su tokia baiminga pagarba, kokios reta. Gyvatės gimstančios iš kiaušinių. Bet kiaušinius peri žemė, nes gyvatės juos padeda ir ten palieka. Galima išauginti gyvatę ar gyvates iš moters plaukų juos pamerkus uždarame butelyje su vandeniu. Reikia, kad plaukai turėtų savo šaknis; gyvatės taip pat gali gimti iš 7 metų amžiaus gaidžio kiaušinių. *Kai kurios yra labai didelės ir labai triukšmingos. Itin senos ir didelės žygiuoja atsistojusios, šnypščia ir priploja rugius savo žingsniais.*

Gyvatės gelia, ir jų įgėlimas be galo nuodingas. Norint išgydyti nuo gyvatės įgėlimo, reikia paimti viščiuką ir padėti taip, kad išeinamoji anga būtų atsukta į žaidą. *Jei viščiukas nusibaigs, įgėlimas greit užgis, kitaip žmogus rizikuoja savo gyvybe. Įgeltasis gali išsigelbėti ir paskubėjęs atsigerti artimiausiame šulinyje, kol ten dar neatšliaužė gyvatė. Įgėlusios gyvatės visada geria šaltinyje, tuo momentu esančiame arčiausiai jų.* Nesvarbu, jog ilgą laiką gyvatės Lūreze niekam neįgėlė. Tai, ko nebuvo keturiasdešimt metų, gali atsitikti nors ir šiandien. Gyvatėmis neverta pasitikėti net ir tada, kai jos atlieka švarintojų vaidmenį: ėda rupūžes, vabzdžius ir kitus mažus kenksmingus padarus. Bet kartu jos ryja ir triušius bei žudo paukščius. *Gyvatės įsitaiso po medžiais. Jei medžiuose tupi paukščių, gyvatės juos stebi. Paukščiai nusileidžia žemiau, kur lindi gyvatė, ir būna suėsti. Daugiausia gyvatės žudo paukščius savo kvėpavimu.* Kvėpavimas yra gyvybė, todėl karnavalo dienomis kaukės muša vaikų neturinčias ištekėjusias moteris pripūstomis paršų pūslėmis.

Gyvatės² yra moterų draugės. Jos paima moteris į girias ir į kaštonų aikšteles, idant jomis pasinaudotų; kai kurias moteris net apvaisina. Gyvatės ėda vaikus toje pačioje vietoje, kur prieš tai naudojosi moterimis, atšliaužia į lovas pas maitinančias moteris ir jas žindžia. Moterys to nepastebi, nes *gyvatės žindžia jų krūtis labai švelniai.* Vaikai pradeda liesėti ir miršta niekam net neįtariant kodėl. *Taip pat švelniai gyvatės žindžia karves, ir veršiai krenta arba nustoja augę. Kritus veršiui, karvės nebeturi pieno.* Tai verčia mus prisiminti Paukščių Taką³, Galicijoje vadinamą šv. Jokūbo arba šv. Andriaus keliu, kuris esąs mirusiųjų takas.

Gyvatės yra vyro priešai. Vyras negali miegoti lauke, kadangi gyvatės, tuo pasinaudojusios, įgeltų jam, prasiskverbtu iki vyro vidurių, išliauždamos pro burną. Driežai, priešingai, yra vyro draugai ir moters priešai, *nes driežai nemėgsta raudonos spalvos, o moterų menstruacijų kraujas raudonas.* Kai gyvatė prasiskverbia į vyro vidurį, reikia jį pririšti už pėdų galva žemyn ir padėti ant žemės ašotį pieno. Tai mėgstamas gyvatės gėrimas, ir ji išlįs jo gerti. Tą patį reikia daryti su moterimi, nėščia nuo gyvatės.

Gyvatės mėsa tinka vaistų gamybai, ypač gerai nuo kosulio ir kvėpavimo sutrikimų. Beveik visi Lūrezo žmonės turi tos mėsos po židiniu ligos atvejui. Nuo gyvačių galima apsiginti ugnimi ir muzika. Ugnis ir muzika taip

² Gyvatė – *le serpent* – prancūzų kalboje yra vyriškos giminės.

³ La Voie Lactée – pažodžiui Pienuotas Takas.

pat mus saugo nuo vilko. Kita vertus, žinome, jog vilkas Lūrezo žmonių suvokiamas esantis greta mirties ir laukinės arba negyvenamos erdvės. Kad užmuštum gyvatę, reikia jai nuleisti kraują, tas pats daroma vilkolakiui, kad šis vėl atgautų žmogaus išvaizdą.

Gyvatės nemiršta savo mirtimi. Nusenusios jos šoka į Žurdano (Jordan) upę, kur moterys įmeta tądien paskerstos kiaulės širdį, o po to patenka į jūrą. Krisdamos gyvatės gali mesti šešėlį ant kokio nors žmogaus, o tai yra labai pavojinga, ypač vaikams. Jos sako: *Prakeiktas tas, kuris mane matė ir neužmušė*. Štai kodėl reikia jas užmušti. Gyvatėms laikas daugiau neteka, o eina kaip užburtoms moterims. Kai atkerėta moteris grįžta į šį pasaulį, ji nieko nebeatpažįsta, kadangi dažniausiai yra prabėgę daug laiko. *Žmonės, kadaise buvę gyvi, yra mirę; moteris, atvirksčiai, grįžta tokio amžiaus, kokio buvo užburta*. Užburtos moterys dažnai įgyja gyvatės pavidalą. Aname pasaulyje laikas yra ežeras su skaidriais vandenimis, atspindinčiais amžiną dabarties ramybę. Gyvatė yra ribų saugotoja. Ji saugo užkerėjimus, neleidžia išeiti užburtiems asmenims ir nieko neįsileidžia iš išorės. Ji niekam neleidžia peržengti ribos.

Gyvatė yra šio ir ano pasaulio tarpininkė. Sielos kartais pasirodo gyvatės pavidalu, kad nueitų į Saint Andrés de Teixido [atlaisdus]; štai kodėl iš ten grįžtantys keliaujantys maldininkai jų nenužudo, nes laiko jas esant sielomis: gyvatė yra paslėpto ir matomo pasaulio tarpininkė. Tol, kol ji pasislėpusi, pusė pasaulio yra paslėpta, kada ji išlenda, viskas tampa aiškiai matoma. Gyvatė skiria senąjį (pagoniškąjį) pasaulį nuo naujojo (krikščioniškojo): ji mėgino sutrukdyti šv. Jokūbui arba jo mokiniams ateiti į Galiciją. Daug legendų pasakoja, kad šv. Jokūbas arba jo mokiniai turėję užmušti didelę gyvatę, norėjusią sukliudyti jiems įžengti į Galiciją sakyti Evangelijos pamokslą. Gyvatė yra gyvūnų ir žmonių pasaulių tarpininkė. Ji gali pasiversti žmogumi. Kelios legendos kalba apie gyvatę, kuri gyvenusi kalno viršūnėje ir nusileisdavusi į slėnį ryti karvių ir net žmonių. Ji įgydavusi kartais žmogaus, kartais gyvūno, pavyzdžiui, vilkės, pavidalą. Lygiai taip pat vilkolakis skiria gyvūnų ir žmonių pasaulius. Jis ne kas kita, kaip dalinis pasirodymas arba viena iš gyvatės metamorfozių. Vilkas yra gyvūniškasis gyvatės aspektas. Ji pereina iš drėgnos erdvės, kurioje tūno visą pirmąjį savo ciklo periodą, į sausą erdvę, kur ryja vaikus ir santykiauja su moterimis. Ji pereina iš laukinės arba negyvenamos erdvės į gyvenamą erdvę, kur ateina žįsti moterų krūtų bei karvių tešmenų.

Gyvatė yra laikas ir amžinybė. Ji paklūsta šio pasaulio laiko dėsniams, bet yra amžina aname pasaulyje, kur nuskrenda nepatirdama mirties, jei tik nebuvo brutaliai užmušta. Ji gyvena žemės centre. Būtent čia ir slėpi lobiai, kuriuos gyvatė saugo. Ji gyvena ir urvuose, ir žemės paviršiuje, kalnų viršūnėse ir šliaužia į slėnius. Taigi gyvatė skiria laiką ir amžinybę, drėgmę ir sausumą, šį ir aną pasaulį, žmones ir gyvūnus. Manome, kad gyvatė yra dvilypio gamtos pavidalo apraiška, itin ryški Lūrezo žmonių mąstysenoje.

Visi Galicijos istorikai pabrėžia, kad nuo žilos senovės galiciečiams gyvatė buvo labai svarbi. Jie atkreipia mūsų dėmesį Avie pasažu, kur kalbama apie žemę, vadinamą *Ofiusa*, apgyventą *oestrymniosų*. Juos išvarė *Soefes*, gyvačių rūšis. Ši žemė – tai dabartinė Galicija, į šiaurės vakarus nuo Pirėnų pusiasalio. Daugybė archeologinių faktų ir Galicijos daiktų iš *Castros* epo-

chos (keltų epocha) liudija gyvatės svarbą Galicijos gyventojų kultūrai. Akivaizdu, kad daug krikščioniškųjų paminklų pastatyta ant akmenų, kur anksčiau buvo išgraviruotas gyvatės atvaizdas; dar šiandien randame gyvatės atvaizdą ant daugybės kryžių. Gyvatės reikšmė nėra vien Galicijos specifika; indoeuropiečių ir kitos kultūros teikia jai didesnę ar mažesnę svarbą.

2. GYVATĖ – LAIKO VALDOVĖ

Kaip jau buvo sakyta, gyvatės ciklas padalytas į du periodus. Gyvatė pasislėpusi nuo spalio iki balandžio pabaigos. Tuo metu ji nėra pavojinga, negelia, *tad galima vaikščioti nesisaugant. Gyvatė yra pasislėpusi prie šulinių ir lauko šaltinių. Jos net nesimato.* Nuo spalio iki balandžio ji ėda žemę ir nejuda. Gegužės mėnesį gyvatės išlenda ir iki rugsėjo pabaigos yra baisiai pavojingos; reikia būti dėmesingam, ypač giraitėse (*fraguas*) ir kaštonų laukymėse, kai liečiamasi prie akmens. Tuo metu gyvatės nebeėda žemės, jos, kaip minėjome, maitinasi gyvūnais.

Laikas sutampa su veiksmu; tuomet veiksmas apibrėžia laiką. Turime tiek skirtingų laikų, kiek ir skirtingų veiksmų. Kalbama apie bulvių laiką, kukurūzų laiką, kaštonų laiką, sėjos laiką, laiką, kada skerdzia kiaules (*das matanzas*). Pirmasis periodas – sėjos, antrasis – derliaus nuėmimo. Rugiai sėjami spalio mėnesį, kukurūzai – balandžio gale, bulvės – kovo pabaigoje-balandžio pradžioje. Taigi sėjos laikas nesutampa, nes tai, kas sėjama, yra skirtinga. Derliaus nuėmimo laikas skirstomas pagal tai, kas nuimama: rugiai, kukurūzai, bulvės. Darbai lemia žmonių bendradarbiavimą pagal lytį. Vyrai visada triūsia lauke, o moterys lieka viduj per pirmąjį periodą, t. y. per sėją.

Žinome, kad kiekvienas darbas turi būti suderintas su žvaigždžių judėjimu, pavyzdžiui, su tam tikra mėnulio faze. Taigi laikas yra darbo, veiksmo ir žvaigždžių judėjimo derinys. Laiko matas yra veiksmas; praeitis – tai tik baigtinis veiksmas. Gaminimas ir vartojimas yra cikliški, tad cikliškas ir laikas. Sakysim, yra tokie vaikų žaidimai, kurie skiriasi kiekvienu metų laiku. Kadangi laikas cikliškas ir pasikartojantis, iš anksto žinome, kokie bus mūsų veiksmai ir mūsų mityba, kuri irgi yra cikliška.

Vilkas maitinasi iš žemės pusę savaitės, kitą pusę jis ėda gyvūnus; kiekvieną savaitę vilkas atgamina metinį gyvatės ciklą. Jis ėda tik kairiąją savo aukų pusę. Gyvatę ir vilką įmanoma nugalėti muzika ir ugnimi. Kai vilkas maitinasi žemės vaisiais, jis nėra pavojingas. Tūno kalne arba vietose, kur yra nematomas (kaip ir gyvatė). Atrodo, kad tokiu būdu galėtume nustatyti vilko ir mėnulio fazių ryšį, bet turima informacija dar neleidžia to tvirtinti.

Mes padalijome laiko vienetą į dvi puses, abi jos yra vieno sudėtinės dalys. Taigi tolydaus (*continuu*) ir netolydaus (*discontinuu*) problema sprendžiama originaliai: tolydus padarytas iš netolydaus. Nėra prarajos tarp dviejų metinio ciklo pusių, du laikotarpiai yra tik nenutrūkstamo perėjimo viršūnės. Nesvarbu, jog kiekvienas laikotarpis turi savo ypatybes ir savo iškilmes. Vieno periodo iškilmės ir šventės giminiuojasi su kito periodo iškilmėmis ir šventėmis, o tai metinį ciklą daro suprantamą kaip organizuotą visumą, net jei mes įžiūrime skirtumus tarp jų. Karnavalas Galicijoje neturi metinės institucijos vertės, kaip kitose vietose.

A. KIAULĖ IR SĖJA

Šis laikotarpis trunka nuo rugsėjo pradžios iki balandžio pabaigos. Informacijos apie kiaulę yra daug. Moteris imasi prižiūrėti kiaulę, kuri laikoma po židiniu. Vyrai sėja laukuose, moterys – tik darže. Spalio pradžioje rugiai pasėti. Juos sėja tik namų šeimininkas, o kitas namų vyras aria vagas. Sėti yra užkasti koki nors daiktą į žemę; veiksmožodis „meter“ [pranc. *mettre – dėti*] išreiškia ir lytinių santykių metu atliekamą veiksmą; sėti (dėti) yra apvaisinantis veiksmas, būdingas vyrams. Pusė pasaulio pasislėpusi su gyvate; gausėja apeigų, padedančių sutrumpinti lygmenis ir spartėja apykaita tarp dviejų pasaulių.

Šio periodo svarbiesiems laiko momentams būdinga apykaita, dviejų pasaulio aspektų (paslėpto ir matomo) regimi mainai. Svarbieji šio periodo laiko momentai yra Magosto (lapkričio 1-oji), Šv. Antanas žiemą (sausio 17 d.) ir karnavalas. Dviejų pasaulio aspektų apykaita ir mainai stiprėja būtent šiais laiko momentais. Magosto dieną jaunuoliai ir merginos išeina iš gyvenamosios erdvės, kad nueitų į negyvenamą – gyvačių ir net dvasių – erdvę. Jaunimas maskuojasi. Vaikinai ir merginos valgo daug kaštonų – mirusiųjų patiekalo, kad užsimaskuotų ir *atrodytų atėję iš ano pasaulio*. Magosto dieną gyvenamos erdvės gyventojai eina į negyvenamą erdvę; ir atvirkščiai, karnavalo dieną negyvenamos erdvės gyventojai ateina į gyvenamą erdvę. Šv. Antano žiemos dieną aiškiai matomas bendravimas su dvasiomis: mišios už sielas, sielų (*animas*) kiaulės pardavimas. Kiaulė yra gyvulys, esantis šalia paslėptų dalykų. San Anton dieną jos iš tikrųjų vaikšto tarp kaimo namų kaip sielos. Kaštonai, mirusiųjų patiekalas, valgomi Magosto dieną, o kiaulė, paslėptosios pusės gyvulys, yra pagrindinis maistas karnavalo ir Šv. Antano dienomis.

B. DERLIAUS NUĖMIMAS

Antrasis periodas trunka nuo gegužės pradžios iki rugsėjo pabaigos. Per šį laikotarpį gyvatė matoma ir labai pavojinga. Ji šliaužia per akmenis, kad geriau pasiektų savo aukas. Vyrai ir moterys laukuose kartu nuima derlių. Šis periodas glaudžiai susijęs su rugiais ir duona, vienu kasdieninės mitybos pagrindų. Svarbieji šio periodo laiko momentai yra Šv. Petras Kankinys (balandžio 29 d.), gegužės 1-oji ir Šv. Jonas (birželio 24 d.).

Maždaug gegužės 1-ąją pasislėpęs pasaulis išeina į paviršių, apsėstieji (*endemoniados*) pasirodo Šv. Petro Kankinio procesijoje; valstiečiai ugnimi susigražina palankias dvasias, su deglais apeidami pasėlių plotus balandžio 29–30 naktį. Dievo šventės procesijoje dalyvauja angelai, dorybės ir gyvatė su amatininkų kūnais, o Švento Kryžiaus medyje galima pamatyti visos gamtos atgimimą. Nuo dabar iki Šv. Mykolo (rugsėjo 29 d.) šis ir anas pasauliai gyvuoja išvien; ano pasaulio gyventojams daugiau nebereikia kaukių, kad galėtų pasirodyti. Bet ką tik išlindę paslėptojo pasaulio gyventojai yra be galo nuodingi. Štai kodėl gegužės mėnesį mažiausia vedybų, mat pavojinga tuoktis tada, kai nėra pusiausvyros. Birželis, atvirkščiai, vedybų skaičiumi lenkia kitus metų mėnesius. Šalia kito pasaulio gyventojų pasirody-

mo reikėtų prisiminti rausvą balandžio mėnulį, paskutinį mėnesio mėnulį, kuris sukelia laikų pusiausvyros stoką. Beje, žmonės kalba apie mažą gegužės pradžios žiemą ir meldžia, atsistatyti mėnulio pusiausvyrą, šio ir kito pasaulio gyventojų santykius.

Versta iš: *Anton Hurtado F. M., Mandianes Castro M. Le serpent maître du temps en Galice // Les temps de l'Europe. T. 2. Temps mythiques européens. – Strasbourg: Conseil de l'Europe, 1994.*

Vertė Aelita Kensminiė

EURETHNO IV STUDIO WORKS: "MYTHICAL TIME OF EUROPE"

Arranged by *AELITA KENSMINIENĖ*

Summary

A book "Les temps de l'Europe. Tome II: Temps mythiques européens" (Strasbourg, 1994) on the Euroset for scientific and technical cooperation in the fields of European ethnology and historiography (EURETHNO) is presented featuring Studio IV organized in 1992 and based on comparative research.